

Bilişim Türkçesi

Prof. Dr. Şükrü Halûk AKALIN

Bilginin elektronik ortamda düzenli ve akıcı bir biçimde işlenmesi bilimi olan *bilişim*(TDK, Türkçe Sözlük 1998: 297), çağımızın en hızlı, yaygın ve kullanışlı teknolojisidir. Evimizde, iş yerimizde, günlük hayatın pek çok alanında hepimiz bu teknolojiye az veya çok yararlanıyoruz. Bilgisayarlar, genel ağ (*internet*), cep telefonları, banka kartları, akıllı kartlar, telefonla sesli yanıt sistemleri, sayısal (*digital*) yayınlar günlük hayatta kullandığımız bilişim alanındaki ürünlerden kimileri.

Bilişim, sürekli gelişen ve değişim yaşayan bir teknoloji. Bize yeni kolaylıklar getiriyor; yaşayışımıza ve çalışma tarzımıza yenilikler sunuyor. Sınır tanımayan bu teknoloji sayesinde bilgiye erişim kolaylaşıyor, iletişim hız kazanıyor. Bilimde, sanatta, siyasette kısacası her alanda yenilikler ve yeni düşünceler göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir sürede bütün dünyaya yayılıyor.

Bu yeni teknolojiyle birlikte hayatımızda değişiklikler olurken, dilimiz de bu teknolojiye etkilenmeye başladı. Gündelik hayatta kullandığımız bilişim teknolojilerinin terimleri de dilimize giriyor, dilimize yerleşiyor. Bilişim teknolojisinde üretici olmayan hemen her toplumda bu sorun yaşanıyor.

Terimlerin özel bir kullanım alanı vardır. Her bilim dalının, her teknolojinin kendisine özgü terimleri vardır. Bu terimleri o bilim dalının uzmanları ile o işi yapan kişiler bilir. Biyoloji terimlerini biyologlar, jeoloji terimlerini jeologlar, tıbbî terimleri doktorlar, eczacılar kullanır. Zamanla kimi terimlerin genel dile girdiği de görülür. Bilişim teknolojisinin ise kendisine özgü bir yanı var. Bilişim teknolojisi kimya, fizik, maden mühendisliği terimleri gibi sadece o bilimle, işle uğraşan sınırlı bir topluluğu ilgilendirmiyor. Bilişim teknolojisi toplumun her kesimini ilgilendiriyor. Yedi yaşındaki çocuktan, üniversite öğrencisine, esnaftan öğretmene kadar herkes bilişim teknolojisini az veya çok kullanıyor, ondan yararlanıyor. Durum böyle olunca da bilişim teknolojisinin terimleri diğer teknik terimlerden daha çabuk, daha yaygın bir şekilde dilimize yerleşiyor. Elbette son kullanıcılar, bir bilgisayar mühendisi veya bir bilgisayar programcısı kadar terim kullanmıyor, ama yine de gerek bilgisayar yazılımlarıyla ilgili, gerek bilgisayar donanımıyla ilgili, gerek cep

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

telefonlarıyla ilgili azımsanamayacak ölçüde terimi kullanıyorlar. Üstelik gelişen teknolojiyle birlikte bu terimlere her gün yenileri de ekleniyor.

Bilişim terimlerinin İngilizceden dilimize olduğu gibi girmesi, Türkçenin son yıllarda yaşadığı sorunun bir başka boyutudur. Dilimize yabancı dillerden, özellikle de İngilizceden, yoğun bir söz ve terim akışı olduğu bilinen bir gerçektir. Bu akış, Türkçeyi söz varlığının yanı sıra ses bilgisi, şekil bilgisi ve söz dizimi özellikleri açısından da etkiledi. Bilgisayar teknolojisi alanında çalışanlar, gönüllü kuruluşlar Türkçe konusunda çok büyük bir duyarlılık göstererek terimlere Türkçe karşılıklar bulmuşlardı. Bugün yaygın biçimde kullandığımız *bilgisayar*, *yazılım*, *donanım*, *bilgi işlem*, *bellek*, *yazıcı*, *sürüm* gibi Türkçe kökenli terimler işte bu çabaların sonucunda dilimize kazandırıldı. Bu terimlerin çoğunu Prof. Dr. Aydın Köksal'a ve çalışma arkadaşlarına borçluyuz. Türkiye Bilişim Derneği ve Vakfı da bilişim terimleri üzerine çok değerli çalışmalar ortaya koydu. Ancak, teknolojinin hızlı gelişmesi yoğun bir terim akınına da gündeme getirdi. Artık karşılık bulunması gereken terim öyle beş on ile sınırlı değil. Bilişim teknolojilerinin son derece hızlı gelişmesi, teknolojiye her geçen gün yüzlerce yeni terim eklenmesi karşısında bu çabalar ne yazık ki etkili olmamaya başladı. Karşılık bulunması gereken terim sayısı artık binlerle ifade ediliyor. Bir terime karşılık bulmak, onu benimsemek, benimsetmek ve onun yayılmasını sağlamak aylar, yıllar alırken İngilizce binlerce terim elini kolunu sallayarak Türkçeye giriyor ve ne yazık ki pek çok kişi bu durumu yadırgamıyor, yabancı kökenli terimi olduğu gibi kabul ediyor.

Bugünkü bilgisayarların atası sayılan ve büyüklüğü bir odayı kaplayan ilk bilgisayarın 1960'lı yıllarda ülkemize gelmesiyle dilimiz *elektronikbeyin* sözüyle tanışmıştı. Kişisel bilgisayarlar yaygınlaşana dek dilimize bilgisayarlarla ilgili pek fazla söz girmedi. Ancak, kişisel bilgisayarlar, genel ağ, cep telefonları yaygınlaştıktan sonra çok fazla terimle, sözle karşı karşıya kaldık. Başlangıçta *disk*, *disket*, *monitör*, *klavye* gibi birkaç sözle sınırlı olan etkilenme, bilişim teknolojisinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla arttı. Donanım ve çeşitli yazılımlarla ilgili terimler de dilimize girdi.

Daha önce tartışılmış bir soruna yeri gelmişken kısaca değinmek gerekiyor: Bilgisayar programları Türkçeleştirilmeli mi, yoksa hazırlandıkları yabancı dille mi kullanılmalı? Geçmişte bu sorun ciddî ciddî epey tartışıldı. Çok iyi İngilizce bilen bazı kişiler, Türkçe programları anlamadıklarını, İngilizce programı kullanmanın daha kolay olduğunu söylüyorlardı. Programların Türkçeleştirilmesini savunan kişiler ise çoğunlukta idi. Bu tartışmalar, firmaların programları Türkçeleştirmesiyle bir sonuca ulaştı. Daha fazla müşteriye

Bilişim Türkçesi

ürün satmak isteyen firmalar programlarını Türkçeleştirme yoluna gittiler. Bu amaçla, dünyaca ünlü bilgisayar firmaları programlarını pek çok dilde üretiyorlar. Şu anda en yaygın işletim sistemi, yaklaşık kırk dilde üretiliyor. Bu işletim sistemini üreten firma, *yerelleştirme* adını verdiği bu uygulamayla dünyadaki bütün bilgisayar kullanıcılarına ulaşmaya çalışıyor. Programları İngilizce kullanmak isteyenler için de çare var, bu programların zaten İngilizcesi piyasada bulunuyor, isteyen İngilizcesini alıp rahatlıkla kullanabilir.

Bilişim dünyasında bugün kullanılmakta olan Türkçenin durumunu sınırlı sayıda örnekle ele almaya çalışacağız. Son üç yılda yayımlanan bilgisayar dergilerini tarayarak bilişim dünyamızdaki Türkçenin genel görünüşünü değinceceğiz. Burada sunulacak örnekler, çok uçta değerlendirilebilir ama yapılacak küçük bir araştırmayla çok daha fazla örnek bulunabilir. Ancak, bütün bilişim dünyasının bu şekilde olduğunu söylemek büyük haksızlık olur. Bilişimcilerin Türkçeye özen gösterdiğini hepimiz biliyoruz. Ancak aynı özeni bilgisayar dergilerinin kimilerinde göremiyoruz. Türkiye'deki bilgisayar dergilerinin büyük bir bölümü yurt dışıyla bağlantılı. Hatta kimileri yurt dışındaki dergilerin Türkiye sürümü biçiminde yayımlanıyor. Yazıların bir bölümü de zaten İngilizceden çeviridir.

Bu dergilerde öncelikle dikkati çeken, İngilizce kökenli terimlerin, sözlerin olur olmaz her yerde kullanılmasıdır. Bu terimlerden ve sözlerden kimilerinin Türkçe karşılığı bulunmasına rağmen yabancı kökenli olanların tercih edilmesi dikkat çekicidir. Kimi terimlere çok kolay Türkçe karşılık bulunabilecekken kolaya kaçarak İngilizcesinin kullanılması, yabancılaşmayı daha da artırmaktadır. İngilizce terimler gerek tam biçimleriyle gerek kısaltmalarıyla olduğu gibi Türkçede kullanılmaktadır: *Compact disk* ve kısaltması *CD*, *Digital Versatile Disk* kısaltması *DVD*, *modem*, *script*, *webcam*, *overclock*, *junper* vesaire... Bu arada bazı terimlerin Türkçe ekler veya yardımcı fiiller aracılığıyla fiilleştirildiği de görülüyor: *download etmek*, *overclock yapmak*, *hacklemek*, *enterlemek* veya *enter'lamak*, *konfigüre etmek*, *banlamak*, *banlanmak*... Bir reklâmla başlayan '*Wapma !... Waptım...*' kullanışı kısa sürede yaygınlaştı ve olur olmaz yerlerde kullanılır oldu:

"Web sayfanızı *Waplayın*." (*PC Net*, 2000/6, 7)

"Web sayfanızı *Wapmaya* hazırlanın." (*PC Net*, 2000/6, 204)

"*Wap* sitenizi *wapın*." (*PC Net*, 2000/6, 206)

"Şimdi *W@P'ma* zamanı." (*PC Life*, 2000/8, 147, R)

"*WAP Hosting* Hizmeti. Web üzerinden *WAP* sitesi oluşturabilme ve güncelleme. Superonline'da *WAP* sitenizi *host edebilme*." (*PC Life*, 2000/8, 17)

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

“Ya da CD’den *grab* ettiğiniz WAV’ları tek tek inceleyebilirsiniz.” (CHIP, 2001/7, 30)

“ISO Buster, tüm bir CD’nin *image* dosyalarını *convert* etmek için en kapsamlı araçlardan biri.” (CHIP, 2001/7, 30)

“Coolbits, küçük bir *registry hack* sunuyor, bununla Nvidia *chipsetli* ekran kartlarında, orijinal sürücüler yüklü olsa bile GPU ve belleğin çalışma hızını kendiniz serbestçe seçebiliyorsunuz.” (CHIP, 2001/7, 28)

Türkçede bulunan ya da sonradan türetilen sözler ve terimler yerine de yabancı terimler, sözler yeğleniyor: *printer* ‘yazıcı’; *Multimedya* ‘çoklu ortam’; *Çip-chip* ‘yonga’; *mouse* ‘fare’; *speaker* ‘hoparlör’ (spiker-spikir), *save* etmek ‘kaydetmek’ ...

“3D Oyun/*Multimedya* Ekran Kartları. *High-Speed Analog Internet Modemler*. Sistem *Entegratörleri* İçin Çözümler... Sadece *yüsek ve optimize* performansları ile değil, tasarımlarıyla da ses getirecek...” (PC Net, 2000/6, 19, R)

“Powertweek, bilgisayarın hemen hemen her bileşeni için ayarları *optimize* etmeyi sağlıyor.” (CHIP, 2001/7, 25)

“Yeni bir *çipset* ve yeni bir anakart.” (PC Life, 2000/8, 49)

“Intel, Yeni *Çipseti* i845’i Tanıttı.” (PC Life, 2001/9, 8)

“Bu güne kadar SDRAM’li Intel platformunda, bu tip çift işlemcili *çipsetlerde*, *çipsetlerin* içinde 64 bit’lik veriyolları kullanılırken; bu kez verilerin toplandığı ve güney köprüsüne aktarılmadan önceki veri *routing* yapan kısımlarında 256 bit’lik veri yolları kullanılmış.” (PC Life, 2001/9, 26)

“Program sürekli olarak *chip* üzerindeki sıcaklık *sensörünün* verilerini değerlendiriyor.” (CHIP, 2001/7, 25)

“*Gold Bilgisayar Computer Market. Scanner, Speakers, Camera*” (CHIP, 2001/7, 47)

“*FAQ, spesifikasyonlar, jumper* ayarları...” (CHIP, 2001/7, 26)

Yani bu basit yolla bile bir nevi *sniffing* yapmış oluyoruz.” (PC Life, 2001/9, 120)

“Overclockers: Birçok kullanıcı *overclock* yapmak ister, bu web sayfasında gerekli üst düzey araçları bulabilir ve elde ettiğiniz *overclock* başarılarını diğer hız fanatiklerininkileriyle karşılaştırabilirsiniz.” (CHIP, 2001/7, 27)

“Ayrıca *download* edilmek üzere birçok araç da hazır bulunuyor.” (CHIP, 2001/7, 28)

“Sorunsuz bir iş ortamı için önce enerjiyi ‘*save*’ edin.” (PC Life, 2000/8, 173)

“Bilgisayar malzemeleri toptan satışı: *Mainboard, Speaker, Mouse*” (PC Life, 2001/9, 101)

Bilişim Türkçesi

“Sonbahar kampanya fiyatlarımızı lütfen sorunuz. *Internet Hizmetleri, Scanner, Printer.*” (*PC World*, 1999/11, 259)

Terimlerin kısaltmaları da üzerinde durulması gereken bir başka konu. Harfleri Türkçe okunuşlarıyla değil de İngilizcedeki okunuşlarıyla kullanmak bilişim dünyasında da yayılmaya başladı. Söz gelişi, *Uninterruptable Power Supply* kısaltması olan *UPS* daha yaygın kullanılıyor. Türkçe karşılığı olan *Kesintisiz Güç Kaynağı* uzun biçimiyle yaygın olarak kullanıldığı hâlde kısaltması *KGK* yerine *UPS* daha yaygın olarak kullanılıyor. Dilde yaygınlık önemlidir. Kısaltmalar meramı daha iyi anlatıyorsa o kullanılabilir. Burada üzerinde durmak istediğimiz konu, kısaltmalardaki harflerin Türkçe adlarının kullanılması gereği. *Yu-pi-es* yerine *u-pe-se* denilmesi daha doğru, çünkü kısaltmalardaki harflerin adları Türkçede bellidir. İngilizce bilmeyen ve bilgisayardan fazla anlamayan pek çok kişi de bu kısaltmaları bir kelime olarak algılıyor. İngilizce harf adları yaygınlaştıkça bu kullanım başka alanlara da geçiyor. Ağ sayfalarının adresinde yer alan *HTML*'yi *eyğ ti em el*; elektronik posta ve ağ sayfaları adreslerinde Türkiye'nin kısaltması *tr*'yi bile *ti-ar* biçiminde söyleyenler bilişim dünyasında giderek artıyor.

Yazıda kullandığımız kimi işaretlerin bilişim dünyasında İngilizce adlarının kullanıldığı da görülüyor. Örneğin, yıllardır *bölü* veya *taksim* dediğimiz işaretin adı bir anda *slash* oldu. Ters bölü diye adlandırılabilir işaret ise *back slash* olarak adlandırılıyor. Üstelik *slash* sözü gündelik hayatta da kullanılır oldu. Ağ sayfası veya elektronik mektup adreslerinde kullanılan nokta işaretine de *dot* denildiğini duyuyoruz: *www dot com dot ti ar sles*

Yabancı terimlerin ve sözlerin aldığı ekler yabancı okunuşlarla birleşince ilginç biçimler ortaya çıkıyor: *server'ınız, printer'da, patch'ler*:

“... en egzotik kayıt programları için bile güncellemeler ve *patch'ler* bulduran çok ilginç sitelerden biri.” (*CHIP*, 2001/7, 28)

“*Acer'dan Acer kalitesiyle Acer Monitör!*” (*PC Magazine Türkiye*, 1999/6, 47)

“*PDA'lerin* (Personel Digital Assistant-Kişisel Dijital Yardımcı) gittikçe yaygınlaştığı kesin ve kullanışlılık konusunda da oldukça yol aldılar.” (*PC Life*, 2001/9)

“Sihirbaz sayesinde *server'ın* rolünü istediğimiz şekle çevirebiliyoruz.” (*PC Magazine Türkiye*, 2000/8, 128)

“Tüketim malzemesi ve diğer bilgisayar parçaları günlük fiyat *faxı* isteyiniz.” (*PC Net*, 2000/6, 244)

Bilgisayarın ve genel ağın imlâmını da etkilediği görülüyor. Son zamanlarda iş yeri adlarında ortaya çıkan *kitapchi, salash, shalgam, yemish, neshe* gibi

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

yazılışlar bu etkilenmenin bir sonucu. Bir özentiden başka bir şey değil. Ş, Ç, Türk alfabesinin yıllardır kullandığımız harfleri, bunlardan utanmaya hiç gerek yok. Geçen yılın son aylarında yaşanan bir tartışma da alfabemizde olmayan Q, X, W harflerinin alfabeğe eklenmesi ve ilkokullarda öğretilmesi ile ilgiliydi. Bu konudaki kişisel görüşümüz, bu harflerin alfabemize eklenmemesi yolunda. Q, X, W harflerinin alfabemize neden eklenmemesi gerektiğinin birkaç sebebi var. Biz burada sadece imlâ ile ilgili olanına değinıyoruz. Şu anda bile imlâda yaşadığımız bu durum, Türk yazı birliğini daha da bozacaktır.

Bilişim terimleri üzerine çok ciddi ve etkili çeşitli çalışmalar yapıldığını belirtmek gerekir. Türkiye Bilişim Derneği ve Türkiye Bilişim Vakfının değerli çalışmalarına değinmişim. Şu anda genel ağ ortamında birkaç bilgisayar sözlüğü bile var. Genel ağda açılan tartışma topluluklarında bilgisayar terimleri üzerine çalışmalar da yapılıyor.

Türk Dil Kurumu da bilgisayar terimleri üzerine bir çalışma başlatmış ve bu çalışmada verimli sonuçlar alınmıştır. Yaklaşık 10.000 İngilizce terime karşılık önerilen terimler <http://www.tdk.gov.tr/bilterim> sayfasında tartışmaya açılmıştır. Gelen eleştiriler doğrultusunda yeni eklemeler ve düzeltmeler yapılmış, *Bilgisayar Terimleri Karşılıklar Kılavuzu* baskıya hazır hâle getirilmiştir. Önümüzdeki aylarda bu kılavuz yayımlanacaktır. Kılavuzda yer alacak terimler içerisinde bilgisayar programlarında kullanılan yeni terimlere karşılıklar olduğu gibi, daha önce dilimize giren terimlere karşılıklar da yer almaktadır. Bilişimciler tarafından önerilmiş ve yaygınlaşmış terimlere de kılavuzda yer verilmiştir. Çalışmanın kılavuz olarak adlandırılmasının sebebi ise, bilgisayar programcılara, üreticilere, yazılımcılara yapacakları çalışmada kullanabilecekleri Türkçe terimler için bir kılavuz sunmaktır. Bu kılavuzdaki terimler yazılımlarda kullanılırsa, hem dilimize yabancı terimlerin girmesi engellenmiş olacak hem de dilimiz Türkçe kökenli yeni terimlerle zenginleşecektir.

Bilgisayar terimlerinin Türkçeleştirilmesi, terimlere Türkçe karşılıklar türetilmesinin kolay bir iş olmadığını bu alanda çalışan kişiler iyi bilirler. Sorunların başında dilimize daha önceden girmiş, kısmen yaygınlaşmış, bir bölümü de Türkçenin ses yapısına da uymuş terimlerin nasıl karşılanacağı noktası bulunmaktadır. Tek başına veya birleşik sözlerde kullanılan bu terimlerin Türkçeleştirilmesi ve Türkçeleştirilen terimin tutulması son derece zordur. Bunlara birkaç örnek verelim: *Lazer, video, kamera, disk, terminal, protokol, kart...* Kamera sözü yıllardır Türkçede kullanılıyor, bilgisayar teknolojisinde bu sözün İngilizcedeki kısaltılmış biçimi *cam*; *webcam, camcorder* gibi birleşik

Bilişim Türkçesi

sözlerde kullanılıyor. *Cam*'in biçimindeki yazılışının da ayrıca üzerinde durulması gerekiyor. Kısaltılmış biçim Türkçede yaygın olmadığı için zorunlu olarak uzun biçimini kullanıyoruz. Türkçe olarak *ağ kamerası* karşılığını öneriyoruz.

Bazı bilgisayar terimlerinin sözlükteki gerçek anlamı ise çok farklı olabilmektedir. Bunlar bir terim olarak kullanıldığında özel bir anlam bildirirler. Söz gelişi *bug* 'tahtakurusu, böcek', *bean* 'baklagillerin genel adı', *cookie* 'kura-biye'. Bu tür sözler bilgisayar terimi olarak başka anlamlarda kullanılıyor. Bunlar benzetme ile, deyim aktarması yolu ile terim özelliğini kazanmış sözler. *Bug*'ın çok ilginç bir öyküsü var. Yukarıda belirttiğim devasa bilgisayarlar, o dönemdeki adlarıyla elektronik beyinler, çalışırken içerisindeki yüzlerce transistor yanıp sönerdi. Böcekler bu renkli ışıkların çekiciliğine kapılıp, bilgisayarın içine girip transistorlar arasında dolaşırken kısa devre yapıp yanıyor ve sistemde arızaya yol açıyorlardı. İşte bu olaya o günlerde *bug* adı verilmiştir. Bir bilgisayar dergisinde sistem arızalarının ele alındığı bir bölüm var. Bu köşenin adı *Bug'lavacının Köşesi*. Bu terimi Türkçede karşılarken elbette sözlük anlamını değil terim anlamını esas almamız gerekiyor. Bu terime biz 'yanlış' karşılığını veriyoruz.

Özel adların terim olması veya genel bir adın özel ad olması da söz konusu. Böyle bir durumda bunlara Türkçe karşılık bulmak gereksiz. *Java*, genel ağ uygulamalarında sıkça geçen bir terim. Cava kahvesinden esinlenilerek terim olmuştur. Hatta simgesi de üzerinde buharı tüten bir fincan kahvedir.

Daha önceden bulunmuş karşılıklarda da sorunlar yaşanmaktadır. Üç farklı terim için Türkçe tek bir karşılık önerilmesi dilde hem karmaşaya yol açıyor, hem de dilin zenginleşmesini önüyor. Programlarda *special*, *costom*, *private* terimleri için sadece tek bir karşılık kullanılıyor: *Özel...*

Yakın anlamdaki yabancı kaynaklı iki terim karşılığında Türkçede tek terim kullanılmasının karmaşaya yol açtığı da görülüyor. Bu durum da dilde zenginleşmeyi önlemektedir. Buna en iyi iki örnek *ağ* ve *tarayıcı* terimleri. *Web* için kullanılan *ağ* terimi *net* için de kullanılır oldu. Oysa *net* ağlardan oluşur. Şimdi hem *web* hem *net* anlamında olmak üzere *ağ* kullanılıyor. *Tarayıcı* ise *scanner* ve *browser* için kullanılıyor. Yazı ve resim tarama işlemini yapan aygıt güzel bir terim olan *tarayıcı* ile karşılanıyor. Ancak bu sözcüğün aynı zamanda *web browser* karşılığında kullanılması bir başka karmaşaya yol açıyor. Oysa bu terim için *göz atıcı* sözü var.

Bu sorunlara karşılık bilgisayar terimleri konusunda iyimser olduğumu belirtmem gerekir. Türkçe yapısı bakımından eklemeli (bitişken) dillerdendir. Eklemeli dillerde yeni sözler üretmek çok daha kolaydır. Yeter ki yaygın

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

köklerden işlek eklerle anlama ve işleve uygun yeni terimler, yeni sözler türetelim. Türetilen her söz, türetilen her terim, Türkçenin gelişmesini ve zenginleşmesini sağlayacaktır.

Bilgisayar dergilerinde de özenli bir dil kullanılmadığını iki örnekle göstermek istiyorum. Bilişim dünyasında İngilizcenin ne denli etkili olduğunu şu reklâmda kullanılan sözler açıkça gösteriyor:

“Birleşik çözümler: *Open your eyes.*” (PC Magazine Türkiye, 1999/6, 37)

Bilgisayar dergilerinde zaman zaman anlatım bozukluklarına da rastlanıyor. Bir bilgisayar dergisindeki köşe yazarı ‘sadede gelelim’ demek yerine ‘saadete gelelim’ diye yazmıştı. Aşağıda ise *gidişat* biçimindeki bir yanlış kullanımın, bilgisayar dergisinde ne hâle geldiğini görüyoruz:

“Müessesenin *gidişatı* konusunda durum değerlendirmesi yapmak, firmanın önüne çıkan veya çıkabilecek avantaj veya dezavantajların olabilirliğinin değerlendirmesini yaparak, fikir alışverişini sağlamak.” (PC Life, 2000/8, 60)

Bu arada yabancı kaynaklı sözlerle ve adlarla, çeşitli söz oyunları yapılması da dikkat çekiyor:

“Bilgilerinizi *netleştirin.*” (PC Life, 2000/8, 109)

“*Bis* pazarı.” (PC Life, 2000/8, 202) (Derginin sürekli köşesi. Kullanılmış bilgisayar satışı için verilen küçük ilânların yer aldığı bölüm)

Bu türden kimi kullanışlar belki hoş karşılanabilir, ama bunun bir ölçüsü olmalıdır. Genel ağda dolaşırken rastladığımız bir ağ kümesindeki *okuls* kullanımını dikkatimizi çekti. Bu kümenin yöneticisine *okuls* sözündeki *s*’nin ne anlama geldiğini sorduğumuzda gönderdiği iletide *okuls*’taki *s*’nin nereden geldiğini şu sözlerle açıklıyor:

OKULS.COM eğitim portalı markasındaki "s" harfi "ingilizcedeki çoğul "s" takısıdır. yani bi anlamda esprili yoldan "okullar" manasına gelmektedir. Biliyorsunuzki günümüzde türkçe kelimelere ingilizce takı yada ingilizce kelimelere turkce takı ile yapılan marka isimleri, enteresanlık hissini uyandırdığı için akılda kalıcı oluyor...

PORTAL EDİTÖRÜ

Metninde hiç değişiklik yapmadan yukarıya aldığımız bu ileti, bugün bilişim Türkçesinde hangi noktada olduğumuzu açıkça gösteriyor. Ana dilimiz Türkçeye olan ilgisizlik ne yazık ki genel ağda da kendisini gösteriyor. Bu durumdan şikâyet edip, seyirci kalmak mümkün değildir. Yapılması gereken,

Bilişim Türkçesi

bilişim teknolojisinden yararlanarak genel ağda da ana dilimiz Türkçeyi yaygınlaştırmak, doğru ve güzel Türkçe kullanımını egemen kılmaktır.

Çok geniş kitlelere ulaşması sebebiyle genel ağda kullanılan Türkçeye önem vermek gerekir. Her şeyden önce ülkemizdeki kurumların ve kişilerin genel ağda Türkler için hazırladıkları sayfaların Türkçe olması gerekir. Elbette genel ağ, sınır tanımayan bir iletişim ortamı. Genel ağın bütün dünyaya hitap eden bir yanı var. Yabancılar için hazırlanan sayfaların yabancı dillerde olması gerekir. Ama bazı kuruluşlarımızın sayfaları ne yazık ki sadece İngilizce. Bizim için hazırlanan sayfaların da Türkçe olması, genel ağda Türkçe içeriğin artırılması açısından son derece önemlidir.

Türkçe hazırlanan sayfalarda kullanılan dilin niteliği üzerinde de titizlikle durulmalıdır. Dilde doğrular da yanlışlar da bulaşıcıdır. Nasıl ki radyo ve televizyon yayınlarında yanlış kullanışlar toplumda bir anda yayılıyorsa, gazete ve dergilerde yanlış yazılışlar, yanlış anlamlandırmalar bir anda yayılıyorsa, genel ağda da aynı durum söz konusudur. Bu yüzden genel ağda sayfa hazırlayanlar, yayıncılık yapanlar imlâ kurallarına dikkat etmelidir. Gerçi kelime işlemcilerdeki yazım denetimi programı, ağ sayfası hazırlama programlarında çalışmaktadır ama Türk Dil Kurumu, genel ağda Türkçenin hatasız yazımı için *İmlâ Kılavuzu*'nu bütün kullanıcıların yararına açtı. Türk Dil Kurumunun en son baskısı *İmlâ Kılavuzu* tam metin olarak <http://www.tdk.gov.tr/impla> adresinde bulabilirsiniz. Şu anda sade bir ağ sayfası görünümünde olan *İmlâ Kılavuzu*, yakın bir zamanda daha işlevsel hâle getirilecektir.

Genel ağda Türkçe içeriğin geliştirilmesine, Türkçenin doğru yazılmasına ve sözlerin yerli yerinde doğru anlamla kullanılmasına yardımcı olmak amacıyla Türk Dil Kurumunun en büyük eseri *Türkçe Sözlük* de Kurumun 70. kuruluş yıl dönümünde genel ağda kullanıcıların hizmetine açıldı. *Güncel Türkçe Sözlük* adı verilen ve 98.861 söz varlığına sahip olan sanal sözlük bir ay içerisinde 140.000 defa ziyaret edildi. <http://www.tdk.gov.tr/sozluk.html> adresindeki *Güncel Türkçe Sözlük*, kullanıcılardan gelen eleştiri ve istekler doğrultusunda her geçen gün geliştirilerek zenginleştiriliyor. İleride bu sözlüğün sesli hâle de getirilmesi düşünülmektedir.

Türk Dil Kurumunun genel ağında *Doğru Yazalım Doğru Konuşalım* sayfası da kullanışlı hâle getirilmiştir. Kitle iletişim araçlarında sıkça yapılan dil yanlışlarını ve doğru biçimlerini ele alan bu yazıları Prof. Dr. Hamza Zülfikar yazmaktadır. *Türk Dili* dergisinin her sayısında yayımlanan bu yazıların tamamını, genel ağdaki <http://www.tdk.gov.tr/dogrukonusalim.html> adresinde yer almaktadır.

Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın

Bilişimcilerin, genel ağıdaki kullanıcıların ve bilişim yayıncılarının hizmetine sunulan bu çalışmalarla bilişim Türkçesinin gelişmesine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Bilişim teknolojisinde yaşanan gelişme ve ilerlemeye bağlı olarak Türkçeyi de geliştirmemiz ve zenginleştirmemiz gerekiyor. Eğitim kurumlarında, gündelik hayatta, kitle iletişim araçlarında olduğu gibi genel ağda da, bilişim dünyasında da doğru ve güzel Türkçe kullanımını yaygınlaştırmalıyız. Bunu yaparken, bilişim teknolojilerinden de yararlanmalıyız. Geleceğin Türkçesi, bilişim Türkçesi olacaktır. Türkçe, bilişim teknolojileriyle daha da gelişecektir. Bunu şimdiden görmeli, çalışmalarımızı da buna göre yönlendirmeliyiz.

“Bugünkü Türk milleti siyasî ve içtimâî camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkeslik fikri ve hatta Lazlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve milletdaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış tevsimler, -birkaç düşman aleti, mürteci beyinsizden maada- hiçbir millet ferdi üzerinde teellümden başka bir tesir hasıl etmemiştir. Çünkü bu millet efradı da umum Türk camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlâka, hukuka sahip bulunuyorlar. Ayırı ve kesretli cemiyetlere malik olduklarını iddia etmiş ve bu yüzden Türklerle birleşip bir millet teşkil etmemiş olan Araplar -hem de dinlerini kabul ettiğimiz hâlde- acaba bugünkü esaretlerinden memnun mudurlar?”

ATATÜRK

(Prof. Dr. Afet İnan, *Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, s. 460-461)